

Ф И Л О Л О Г

часопис за језик, књижевност и културу
VI 2015 12
универзитет у бањој луци
филолошки факултет

Соња Леро
Универзитет у Бањој Луци
Филолошки факултет

УДК 821.163.41.09(049.32)
DOI 10.7251/fil15123171

РАТ И СМИЈЕХ ДВОСТРУКОГ ПОСМАТРАЧА МИЛОША ЂОРИЋА

Бедов, Драгана (2013), *Суион и уздах*, Београд: Алтера.

Настојећи да досегне циљ да се из окриља заборавља отргну судбина и стваралаштво Милоша Ђорића, ауторка Драгана Бедов нуди једно ново освјетљење његовог књижевног лика. То освјетљење уобличено је у књигу наслова *Суион и уздах*, која је 2013. године објављена у издању београдске Алтере и којом се доноси преглед битних догађаја и тренутака из живота овога писца и љекара, као и приказ основних црта разнородних видова његовог књижевног и преводилачког рада.

Књигу *Суион и уздах*, наслова изведеног из псеудонима Уздах Сутончић, под којим је Милош Ђорић објављивао своје критичко-пародијске радове, отвара текст наслова „На почетку“, којим ауторка истиче потребу да се Ђорићеви књижевни домети не забораве, наводећи, при томе, и различите видове књижевног стварања у којима се опробао: поезију, прозу, драмске покушаје, сарадњу у различитим листовима и часописима (која подразумевају и превођење са француског). У даљем тексту своје књиге, Драгана Бедов обраћа пажњу на сваки од ових сегмената и посвећује им засебна поглавља.

Бављењу различитим видовима Ђорићевог књижевног стваралаштва претходи преглед битних тренутака из његовог живота или из живота појединих чланова његове породице. Дио текста означен насловом „Живот“ тако почиње смјештањем породице Ђорић у контекст малобројних српских књижевних или умјетничких породица, какве су Илић, Петровић или Настасијевић, а наставља истицањем јединствености Ђорића као породице која је дала, скоро насљедно, љекаре који су и

писци. Јединственост заснована на споју медицине и књижевности овдје се изводи из чињенице да се та појава издигла изнад феномена појединца у некој породици који би објединио ове двије праксе, какав је као најрјечитији примјер, како ауторка наводи, био Лаза Лазаревић. Драгана Бедов покушава да освјетли лик Милоша Ђорића управо преко релација које могу да се успоставе на пољу породице, тачније путем дефинисања односа, заснованих на сличности или супротности, који могу да се уоче при посматрању Милоша Ђорића и оца му Николе, наглашавајући да је природи тих утицаја посвећено недовољно пажње. Тако се Николин преводилачки рад узима као потенцијални утицај двоструке природе: као оно што је могло да подстакне и самог Милоша на превођење, али и као вид увођења у свијет страних књижевности, док његово епско стваралаштво окренуто ка романтизму и тематизовању народне прошлости (олично у епопеји *Косово*) представља супротност у односу на Милошево интересовање за поље критичко-пародијског и избјегавање онога што би могло указати на патетику. У овом поглављу садржани су и подаци који се тичу самих почетака књижевног дјеловања Милоша Ђорића – оних званичних у *Венци* (који често бивају заборављени) и оних у *Пијемонти* (који се најчешће спомињу), затим поједине биографске цртице које се тичу студија, смрти оца, учествовања у ратовима (што је још једна сличност са очевим ликом), те премјештаја из Београда у Ниш.

Поглавље које отвара бављење Ђорићевим књижевним остварењима јесте „Поезија“ и оно обухвата разматрања која се тичу збирке

пјесама *Под шатворским крилима*. Након навођења података о издавању збирке и ранијим јављањима појединих пјесама у разним листовима и часописима, ауторка упућује на двије етапе рецепције Ђорићевог поетског стварања, гдје би прву чинила промишљања Ранка Младеновића, Милана Богдановића и Станислава Винавера, а другу оцјена Радомира Константиновића. Након прегледа поменутих рецепција, даје се преглед основних садржајних карактеристика и тематских цјеловитости сваког од пет дијелова збирке (*Крај мора, Под шатворским крилима, Пиљци, Реквирирани мошкови* и *С Калимејдана*), које се крећу од тежње ка истицању страдања српске војске у Првом свјетском рату и специфичне употребе мотива свјетлости и мјесеца, преко прожетости осјећањем стида и конструисања релације *ново – добро љознајто*, па до сјећања на дјетињство и игре тог периода, уз присуство ђорићевског критичко-пародијског тона. Сагледавање стихова из ове збирке ауторку води до закључка да је заиста ријеч о једном пјесничком опусу који у потпуности припада оном дијелу српске књижевности која је настала и која је свој исказ тражила и обликовала под утицајем Великог рата, опусу који има одређене језичке недостатке, који је без тежње ка сасвим оригиналном изразу, али са *осећањем за меру онога осећаної*, онога што је аутор проживио и што га је нагнало на размишљање.

Дио посвећен прозном стваралаштву Милоша Ђорића најобимнији је и садржи текстове: „Роман *Пејвац и љад* (Предложак за причу о једном роману Добрице Ђосића)“, „Збирка приповедака *Хумореске*“, „Роман *Кангић*“ и „Медицинско-психолошки оглед 'Лаза К. Лазаревић, лекар и писац'“. Ауторка доноси преглед одломака из Ђорићевог романа *Глад* који су објављени у *Српском књижевном љаснику (Повесїї осїџва Вида, Сїїо љладних љодина и Коначари)*, али и оних који су остали у рукопису (*Деца – крсїџаши, Самоубисїїво љлаћу и Последњи сунчани дани*), а скреће пажњу и на пишчево одустајање од замисли да створи велики роман *Пејвац и љад*, који би објединио поменуте одломке и оне који су по-

свећени епидемији тифуса. Бавећи се питањем онога садржаног у одломцима наведене романескне грађе, Драгана Бедов посебно се задржава на паралелама које учачава и успоставља између Милоша Ђорића и Добрице Ђосића. Те паралеле тичу се времена које је узето за предмет писања, обликовања ликова,¹ уношења мотива снова и причања о сновима и сличности њихове функције, те грађење сцене гдје се рањеници отимају око кревета умрлог. Осврт на поменута преплитања и сличности које постоје међу ова два ствараоца завршава се истицањем сигурности да су Ђосићеви разговори са Ђорићем имали одјек у градњи романа *Време смрти*, али сам степен свјесног уграђивања Ђорићевог сјећања у Ђосићеву романескну грађу остаје на пољу нагађања.

Текст посвећен дијеловима збирке *Хумореске*, од којих први није насловљен, а друга два носе називе *Коњосање Коњосава Коњосављевића* и *Књижевна сећања*, третира основне тонове овог сегмента Ђорићевог прозног стварања. Први дио збирке одређује се као најобимнији и почива на хуморескном и пародијском тону, уз уплив сликања нарави и приказ актуелних појава на тадашњој политичкој и књижевној сцени. Други дио карактерише остављање мотива рата у позадини и грађење слике свакодневице и обичног човјека на темељима те позадине, а посљедњи дио тематизује сусрет Типика и Миличића за вријеме рата, као и отклон од ратног као јед(и)ну могућност преживљавања.

Поглавље о роману *Кангић*, у ствари, представља скуп разматрања о рукопису који је сачуван у неколико верзија и који треба да представља почетак самог романа. Ауторка нуди два могућа читања датог текста: читање романа као документа о времену и људима и читање романа као одраза критичко-пародијског лика Уздаха Сутончића. Први вид читања

¹ Указује се на сличност између Ђорићеве Селене Јакшић и Ђосићеве Олге Катић, као жена које потичу из угледних породица и добровољно постају болничарке у ратном времену; Ђорићевог доктора Станислава и Ђосићевог доктора Михајла Радића; Ђорићево писање о судбини пјесника Проке Јовкића и Ђосићево свједочанство о ангажовању Надежде Петровић.

изведен је из чињенице да Ђорићеви текстови осликавају књижевни живот Београда између 1905. и 1914. године, представљају права свједочанства о школовању генерација тог периода и садрже алузије на низ битних личности и појава, гдје се посебно истичу дијелови посвећени Станиславу Винаверу, док могућност другог читања израста из поступка уграђивања сопственог критичко-пародијског рада у романескно ткиво

Као посљедњи предмет анализе која се тиче прозног стварања Милоша Ђорића јавља се његова књига о Лази Лазаревићу. У тексту се наводе различити примјери рецепције у оквиру којих је ова књига различито окарактерисана – као збирка огледа о Лазаревићу, као студија или расправа, те као монографија, а затим се даје и преглед појединих поглавља која потврђују став да је Ђорић објединио љекарску и књижевну страну личности Лазе Лазаревића и довео их у везу која је указала и на примјере Лазаревићеве примјене психолошке анализе на белетристику.

Сагледавање Ђорићевих драмских покушаја тиче се комада *Каг млидијих умрејти* и *Бој је радник*. Први комад дат је у виду једног чина заснованог на прожимању ратног и смјеховног (пародијског), гдје прави драмски сукоб бива изостављен, док друга драма, пронађена у виду рукописа, тематизује Мајски преврат, присутан у одређеној мјери и у грађи за роман *Кангић*, а основу сукоба чини однос оца и сина и њихово политичко неслагање. Сачуван је само један чин драме, али ауторка се осврће на то да и тај почетак драмског комада указује на потенцијално успјешну замисао да се исто-

ријски догађај узме као основа за писање о сукобу и смјени генерација.

У књизи су садржана и промишљања о Ђорићевој сарадњи у листовима и часописима. Даје се преглед листова у којима су присутни Ђорићеви радови (*Венац*, *Пијемонт*, *Српске новине* (и њихови додаци *Задавник* и *Рајни дневник*), *Полијика*, *Српски књижевни гласник*, *Мисао*, *Гледишта*), као и преглед његовог преводилачког рада (од превода са француског и словеначког у *Венцу* до препјева пјесама са француског објављених у неким од наведених часописа). Пажња је посвећена и тексту о Бори Станковићу, у којем се Ђорић бави симптомима хистерије у роману *Нечисти крв* – тексту који је пронађен у рукопису, али не и у периодици.

Поред тога што садржи разматрања о цјеловитом стваралаштву једног писца и што упућује на вриједност ствараоца који је (био) препуштен забораву, књига *Сушон и уздах* нуди и ишчитавање појединих историјских догађаја, те склапање слике о књижевном и културном периоду датог времена на основу приказа судбине појединца. Овом књигом Драгана Бедов даје својеврсни мозаички портрет Милоша Ђорића, настојећи да осветли његов стваралачки лик, најснажније одређен мотивима ратног и смјеховног, као и његову љекарску праксу, барем у оној мјери у којој се може уочити веза са књижевним дјеловањем. Као резултат тог настојања, ауторка нуди освјетљење судбине једног човјека чије је виђење свијета било одређено позицијом двоструког посматрача, позицијом писца и љекара.

sonja.lero@gmail.com